

Сидоренко В.В. Розвиток професійної компетентності сучасного педагога в умовах відкритої освіти: кластерний аналіз // Професійна компетентність педагога в умовах оновленого змісту освіти та вимог ринку праці: III регіональна науково-практична конференція. – Вінниця: Вінницька міська друкарня, 2017. – С. 8-17.

УДК 37.011.3-051:005.336.5:37.091.12:005.963

В.В. Сидоренко, в.о.завідувача кафедри
філософії і освіти дорослих ЦППО
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
НАПН України (м. Київ), доктор педагогічних наук

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ: КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ

Сидоренко В.В. Розвиток професійної компетентності сучасного педагога в умовах відкритої освіти: кластерний аналіз.

Стаття продовжує цикл публікацій автора, присвячений розвитку професійної компетентності фахівця відкритого суспільства. Розглянуто термінологічну кореляцію базових понять компетентного підходу, зокрема компетентність, компетенція, компетентний, професіоналізм. Здійснено кластерний аналіз професійно значущих компетентностей і компетенцій педагога в їх ієрархічному взаємозв'язку і взаємозумовленості.

Ключові слова: освіта дорослих, компетентнісний підхід, професійна компетентність, компетенція, кластерний аналіз, формальна, неформальна та інформальна освіта, професійний розвиток.

Sydorenko V.V. Development of professional competence of the modern teacher education in an open: cluster analysis.

This article continues the series of publications of the author on the development of professional competence of a specialist open society. Considered terminology correlation of basic concepts of competence approach, including competence, competence, competent professionalism. Cluster analysis is carried out professionally relevant competencies and competency of the teacher in their hierarchical relationship and interdependence.

Keywords: adult education, competence approach, professional competence, competence, cluster analysis, formal, informal and informalna education and professional development.

Постановка проблеми. В умовах післядипломної педагогічної освіти професійний розвиток сучасного фахівця становить багатовимірний циклічний процес якісних змін з урахуванням парадигмальних позицій педагогічної інноватики, на основі використання новітніх підходів, моделей і форм підвищення кваліфікації, що ґрунтуються на принципах неперервності, гнучкості, відкритості, диференційованості, трансформації у сферу освітніх послуг.

Новим концептуальним орієнтиром модернізації системи післядипломної педагогічної освіти є *компетентнісний підхід*, що забезпечує цілісність, неперервність зростання вчителя за науково-дослідницькою, професіографічною та освітньо-персонологічною (особистісною) складовими [7, с. 62], здетермінує вдосконалення загальнокультурного, фахово-кваліфікаційного і функціонального компонентів професійної компетентності [3, с. 57-58]. Упровадження розглядуваного методологічного підходу в систему післядипломної освіти означає переорієнтацію педагога з процесу на результат у діяльнісному вимірі, підсилення практичної спрямованості навчання, акцентування уваги на новій якості професійно-педагогічної дії. Отже, компетентнісний підхід є необхідною умовою для створення диференційованого акмеологічного професійного простору, розроблення диференційованих програм професійного розвитку фахівців, формування самобутньо-творчої професійної позиції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключовими поняттями компетентнісного підходу є «компетентність», «компетенція», «компетентний», що з'явилися у післядипломній освіті як інструмент управління розвитком персоналу, дієвий шлях підвищення ефективності професійної підготовки педагога, розвитку його педагогічної майстерності. Професійна компетентність є підвалиною педагогічної майстерності, оскільки спрямованість і професійні знання становлять той кістяк високого професіоналізму в діяльності, який забезпечує цілісність системи, що самоорганізується [4, с. 25, 27]. Незважаючи на значну кількість фундаментальних теоретико-методологічних досліджень, присвячених проблемі впровадження компетентнісного підходу в систему післядипломної освіти (І.Г. Єрмаков, С.А. Калашникова, О.В. Овчарук, О.Я. Савченко, Т.В. Дубовицька та ін), і досі відсутнє єдине тлумачення термінів «професійна компетентність» і «компетенції», малодослідженим залишається перелік і змістове наповнення професійно значущих компетентностей і компетенцій сучасного педагога. Співвідносячи поняття «компетентність», «готовність до діяльності», «професіоналізм» і

«майстерність», Т.В. Мельник [2, с. 40] визначає їх рівневу інтеграцію, причому професійна компетентність дослідницею інтерпретується базовим рівнем, на основі якого формується готовність фахівця до професійної діяльності, його професіоналізм і педагогічна майстерність. Розглянемо концептуальне оформлення лексем «професійно-педагогічна компетентність» і «компетенція», їх поняттєво-термінологічну кореляцію.

Професійно-педагогічну компетентність сучасного педагога визначаємо як інтегральну характеристику особистості, що включає комплексне поєднання ґрунтовних, систематичних, поліфункціональних знань, професійно-педагогічних ціннісних орієнтацій, акмеологічних інваріантів, зокрема спеціальних педагогічних здібностей, властивостей, особистісних якостей (темпераменту, інтелекту, нахилів, переконань, потреб, настанов) тощо, акмеологічної професійної позиції, які забезпечують професійний розвиток педагога шляхом формальної, неформальної, інформальної освіти, готовність здійснювати інноваційну високопродуктивну професійно-педагогічну діяльність у сучасних соціокультурних умовах. Причому готовність педагога до професійно-педагогічної діяльності проявляється в його внутрішній активності долати певні протиріччя та творчій реалізації професійних планів і програм.

Професійно-педагогічна компетентність виступає складовою професіоналізму діяльності і професіоналізму особистості, тобто *інтегрованим показником діяльнiсної та iндивiдуально-особистiсної сфери педагога*, для якого важливо в умовах післядипломної освіти не стільки оволодіти системою професійно-особистісних знань, умінь і навичок, скільки **вміти майстерно мобілізувати їх у певній ситуації для творчо-продуктивного розв'язання завдань на рівні професійних стандартів.**

Для сучасного фахівця важливо оволодіти навичками управління знаннями, тобто *навичками отримання знань, їх створення, організації і ціннісного використання.* Адже компетентна дія без компетентного знання неможлива.

Професійна компетентність педагога визначається обсягом компетенцій, є результатом їх набуття на всіх етапах міжкурсового періоду. Під **компетенціями** (від лат. *взаємно прагну, відповідаю, підходжу*) розуміємо коло повноважень педагога в професійно-педагогічній, індивідуально-особистісній і мотиваційній сферах діяльності, що спрямовують педагога на вироблення нової якості професійно-педагогічної дії, індивідуально-творчого стилю роботи, продуктивного способу досягнення мети. Отже, *компетентність визначаємо як реалізацію компетенцій у професійно-педагогічній діяльності.*

Грунтовне вивчення професійно-педагогічної компетентності сучасного фахівця видається можливим за використання **кластерного аналізу професійно значущих компетентностей і компетенцій** у їх ієрархічному взаємозв'язку і взаємозумовленості. Багатозначною лексемою «кластер» (від англ. *cluster* – рій, скупчення) послуговуємося на позначення групи тісно пов'язаних один з одним об'єктів із спільними ознаками, об'єднання окремих елементів в одне ціле для виконання певної функції чи реалізації мети. Метод кластерного аналізу (від англ. *analysis, cluster*; нім. *Clusteranalyse*) дозволяє згрупувати компоненти професійно-педагогічної компетентності в ієрархічні рівні (метапредметні компетентності, предметні компетентності, компетенції) за певною сферою, зокрема

- 1) компетентності і/або компетенції професійно-педагогічної діяльності,
- 2) компетентності і/або компетенції професійно-педагогічного спілкування,
- 3) компетентності і/або компетенції в реалізації особистості.

Прокоментуємо свою позицію, спираючись на тезу А.А. Маркової [1, с. 298, 303], що *професіоналізм (інтегральна психологічна характеристика людини праці, за якої трудова діяльність здійснюється на рівні високих зразків) і професійна компетентність включають професійну діяльність, професійне спілкування та особистість професіонала.*

Своєрідний базис, основу професійно-педагогічної компетентності становлять **метакомпетентності** або **метапредметні компетентності** (від

англ. *key competencies*), що є її ключовими, надпредметними, поліфункціональними, інваріантними структурними компонентами, які складають суспільно визначений комплекс універсальних знань, умінь, ставлень, цінностей для компетентного вирішення міжпредметного кола проблем, забезпечують професійний розвиток фахівця, дають змогу ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах і сприяють особистому успіхові. До основоположних характеристик метакомпетентностей зараховуємо такі: наявність особистісних смислів, мотивації, спроможність і готовність до професійно-педагогічної діяльності, ціннісну зорієнтованість, ставлення; процесуальність, результативність, системність. Метапредметні компетентності інтегрують **предметні компетентності** (від англ. *subject competencies*) охоплюють професійно значущі предметні навички та характеризують професійно-педагогічну діяльність сучасного фахівця. Таксономія педагогічних цілей професійно-педагогічної діяльності педагога в системі післядипломної освіти, цілий спектр компетентностей, якими він має володіти, визначається на основі міжнародних і вітчизняних освітніх стандартів, уніфікованих кваліфікаційних вимог до професійної діяльності педагогічного працівника, Типового положення про атестацію педагогічних працівників України. У свою чергу, предметні компетентності є результатом набуття **професійних компетенцій** (від англ. *professional competence*). Отже, трирівнева ієрархія компонентів структури професійно-педагогічної компетентності педагога набуває такого схематичного вигляду: *метапредметні компетентності, предметні компетентності, компетенції*.

Для визначення ефективних шляхів розвитку професійної компетентності фахівця детальніше розглянемо традиційні та інноваційні складові за наступним алгоритмом:

- I рівень** – **метапредметні компетентності**, що включають
- а) метакомпетентності у професійно-педагогічній діяльності,
 - б) метакомпетентності у професійно-педагогічному спілкуванні,
 - в) метакомпетентності в реалізації особистості;

II рівень – предметні компетентності, що вбирають а) предметні компетентності у професійно-педагогічній діяльності, б) предметні компетентності у професійно-педагогічному спілкуванні, в) предметні компетентності в реалізації особистості;

III рівень – предметні компетенції, що окреслюють а) предметні компетенції у професійно-педагогічній діяльності, б) предметні компетенції у професійно-педагогічному спілкуванні, в) предметні компетенції в реалізації особистості.

Як уже зазначалось, **I рівень** структури професійно-педагогічної компетентності складають **метапредметні компетентності**. У сфері **професійно-педагогічної діяльності** фахівця компонентами розглядуваних ключових компетентностей виступають такі: *уміння вчитися*, *функціональна й інформаційно-комунікаційна*. *Уміння вчитися* є акмеологічною потребою педагога в неперервному розвитку педагогічної майстерності шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти, уміння самостійно або з допомогою здобувати важливі для життєдіяльності і життєтворчості знання, навички, продуктивні способи виконання професійно-педагогічних завдань, тобто організувати цілісний неперервний багатофункціональний процес навчання упродовж усього життя. *Функціональна метакомпетентність* передбачає здатність комплексно використовувати у практичній площині набуті під час навчання знання та вміння. *Інформаційно-комунікаційна метакомпетентність* забезпечує медіа-грамотність фахівця, розвиток його технічних і технологічних знань, використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі, здатність орієнтуватися у швидкозмінних інформаційних потоках техногенного суспільства, застосовуючи при цьому раціональні прийоми пошуку, аналізу, адекватного відбору, систематизації, використання професійно значущої інформації та створення нової, логічно-узагальненої для оптимізації освітнього процесу тощо.

Метакомпетентностями у сфері **професійно-педагогічного спілкування** є комунікативно-ситуативна, соціальна і кооперативна, або компетентність у

спільній творчості. *Комунікативно-ситуативна компетентність* трактується як здібності особистості увійти в глобальну сферу освітнього, професійного й соціокультурного комунікативного простору, тобто розглядувана компетентність становить особливу сферу входження індивідуальної свідомості у світову суспільну свідомість, діалог культур, менталітетів на основі інтеграції, людського єднання та формування готовності до професійного вдосконалення. Розглядувана компетентність акумулює в собі особистісні якості педагога, його досконалий рівень мовно-мовленнєвої культури, спроможність знаходити нестандартний вихід у різних ситуаціях, організовувати обмін інформацією, керувати пізнавально-пошуковою діяльністю суб'єктів взаємодії. *Соціальна компетентність* передбачає усвідомлення педагогом соціальних проблем і способів взаємодії із суспільством; уміння знаходити інформацію і впевнено конструювати поведінку для досягнення балансу між власними потребами, очікуваннями, сенсом життя і вимогами соціальної дійсності; конкретизацію у свідомості індивіда своїх інтеракцій із суспільством у системі «Я – соціум». *Кооперативна компетентність, або компетентність у спільній творчості*, включає продуктивно організовувати навчальну взаємодію щодо нестандартно-творчого вирішення тих питань, які виходять за межі індивідуального компетентнісного досвіду і є завданнями, зорієнтованими на спільну співпрацю, співдію, спільний освітній продукт.

Метакомпетентностями в реалізації особистості педагога є аутопсихологічна, мотиваційна, загальнокультурна, здоров'язберезувальна, або валеологічна. За сформованості *аутопсихологічної компетентності* педагог здатний адекватно усвідомлювати власний рівень спеціальних педагогічних здібностей, потенційних ресурсів, бачити перспективи і недоліки у своїй професійній діяльності та володіти знаннями про дієві засоби вдосконалення педагогічної майстерності в системі післядипломної освіти. *Загальнокультурна компетентність* передбачає досягнення педагогом високого рівня розвитку в суспільній, виробничій і духовній сферах життєдіяльності. *Здоров'язберезувальна компетентність, або валеологічна*, забезпечує

організацію здорового способу життя у фізичному, соціальному, психічному й духовно-емоційному аспектах, а також ефективну реалізацію здоров'язбережувальної функції розвитку студентів, тобто належних умов для оптимального функціонування фізіологічних процесів (повітряний і тепловий режим, зміна видів діяльності, часова кореляція та енерговитрати на виконання робіт тощо). *Мотиваційна компетентність* включає здатність до неперервного самовдосконалення в умовах післядипломної освіти, планування шляхів розвитку педагогічної майстерності за індивідуальною освітньою траєкторією.

ІІ рівень ієрархічної структури професійно-педагогічної компетентності становлять **предметні компетентності**. Вони є частковими щодо окреслених вище метакомпетентностей, оскільки необхідні для кваліфікованого виконання професійних ролей і функцій відповідно до суспільних та освітніх викликів.

Предметними компетентностями у професійно-педагогічній діяльності фахівця виступають: спеціальна компетентність, методична (загальнометодична і функціональнометодична), методологічна (праксеометодологічна і гносеометодологічна), інформаційно-технологічна, компаративна, полікультурна, інтелектуально-педагогічна, креативна, операціональна.

Спеціальна компетентність є гармонізацією науково-предметних, світоглядно-методологічних, дидактичних і психологічних знань педагога для забезпечення якості освіти. Тобто розглядувана компетентність окреслює професійний тезаурус, включає професійно значущі знання, уміння, установки, ціннісні орієнтири фахівця, його професійну кваліфікацію і досвід професійно-педагогічної діяльності, що уможлиблює створення оптимальних умов для загальнокультурного, морального, естетичного розвитку особистості. Проте знання педагога, за слушним спостереженням І.А. Зязюна, – не сума засвоєних дисциплін, а особистісно усвідомлена система, де є місце власним оцінкам, критичним поглядам, і майстерність полягає в «олюднюванні», натхненності знання [4, с. 27-28].

Методична компетентність включає засвоєння педагогом нових методичних і педагогічних ідей, освітніх підходів (компетентнісного,

особистісно зорієнтованого, діяльнісного) і технологій (інтерактивних, активних, розвивальних та ін.), володіння інноваційними методами, формами і способами організації навчання. Крім загальнометодичної компетентності, педагог має оперувати частковими, конкретними методиками із фахових дисциплін.

З інноваційними ролями дослідника, експериментатора, розробника безпосередньо корелює *методологічна компетентність (праксеометодологічна і гносеометодологічна)*. Високий рівень методологічної культури педагога уможлиблює здійснення в нових умовах науково-дослідної і пошуково-експериментальної діяльності, передбачає науковий пошук, розробку, експериментальну перевірку ефективності, життєспроможності нових зразків перспективного педагогічного досвіду у формі способів, прийомів, моделей, положень, авторської методики, системи діяльності. Кінцевим продуктом науково-дослідної діяльності сучасного педагога може стати творчий проект, наукова розробка, методичні рекомендації, науковий звіт про результати дослідження, комп'ютерна презентація про реалізацію положень власної концепції, авторська програма, навчальний посібник тощо. Оскільки поняття методології безпосередньо корелює з основними видами діяльності людини, педагог має оволодіти методологією діяльності в практичному, пізнавальному й оцінному проявах. Якщо сформованість *праксеометодологічної компетентності* дозволяє педагогу оперувати теоретичними аспектами цілеспрямованої практичної професійно-педагогічної діяльності, розробляти методи і конкретні прийоми її здійснення, то *гносеометодологічна компетентність* уможлиблює застосування принципів пізнання, моделей і механізмів пізнавальної діяльності.

Інформаційно-технологічне суспільство ставить перед системою післядипломної освіти завдання підготовки сучасного фахівця, який уміє працювати із швидкозмінними потоками інформації, бути комунікаційно грамотним. У межах *предметної інформаційно-технологічної компетентності* передбачено вміння користуватися інтернет-ресурсами, лазерними дисками,

електронними посібниками (підручниками, словниками та ін.); створювати презентаційні слайди для ефективного супроводу освітнього процесу; дидактично перетворювати, тобто інтерпретувати й адаптувати інформацію відповідно до стратегічних завдань навчання і виховання тощо.

Грунтовно розкрити феномен людини і людства, культури і мистецтва в їх самотності і типологічній спільності, всепланетарності водночас, простежити єдність світового процесу і національну автотонність вітчизняної культури уможлиблює сформованість у педагога *компаративної компетентності*. Компаративна компетентність включає вміння здійснювати міжпредметну взаємодію, застосовуючи матеріали суміжних дисциплін для ефективної реалізації визначуваних освітніх завдань.

Із компаративною безпосередньо корелює *полікультурна компетентність*, що охоплює сукупність знань, пов'язаних із національними і світовими культурно-мистецькими надбаннями, менталітетом, етичними й естетичними цінностями, а також уміння співіснувати і співдіяти в діалозі культур.

Інтелектуально-педагогічна компетентність – це професійно значуща якість педагога, що виявляється в умінні застосовувати власний інтелектуальний потенціал для налагодження педагогічно цілеспрямованих взаємовідносин, набуття знань і вироблення способів інноваційної діяльності.

Операціональна компетентність як професійно значуща якість педагога, що визначається набором певних навичок, необхідних для здійснення високорезультативної професійно-педагогічної діяльності.

Творче виконання професійних обов'язків, спроможність генерувати незвичні інноваційні ідеї, відходити від традиційних схем і поведінкових та змістових шаблонів, діяти оригінально, застосовуючи елементи педагогічної імпровізації, новизни, уможлиблює формування *креативної компетентності*. Загальновідомо, що людина «творчого» типу характеризується перетворювальним ставленням до предмета. Тому педагог, який володіє високим рівнем креативної компетентності, вирізняється внутрішньою

установкою на креативну самореалізацію, прагне до вдосконалення відомих і розробки нових методів, прийомів і форм співробітництва.

Підвидами предметної професійної компетентності педагога у професійно-педагогічному спілкуванні є психолого-педагогічна й управлінська.

Психолого-педагогічна компетентність у сфері професійно-педагогічного спілкування проявляється в умінні проектувати й зреалізовувати на основі діагностики індивідуальну траєкторію розвитку кожної дитини, моделювати засвоєння змісту з урахуванням сенситивних періодів, індивідуальних інтелектуально-психологічних особливостей суб'єктів взаємодії (задатки, вікові та індивідуальні здібності, інтереси, суб'єктний досвід тощо).

Управлінська компетентність передбачає володіння методами, прийомами організації власної професійно-педагогічної діяльності та ефективної навчальної діяльності; управління освітнім процесом на принципах гуманістичної спрямованості, фасилітативної допомоги і підтримки.

Серед **предметних компетентностей**, що забезпечують реалізацію **особистості педагога**, виділяємо прогностувально-рефлексивну, акме-синергетичну і ціннісно-світоглядну.

Прогностувально-рефлексивна компетентність включає вміння моделювати індивідуальну освітню траєкторію розвитку, якостей, почуттів, поведінки, можливих відхилень на цьому шляху; технологічно грамотно прогнозувати, конструювати, планувати перебіг освітнього процесу; здійснювати контроль-оцінювальну діяльність, спрямовану на себе й суб'єкта співпраці; проводити моніторингово-рефлексивні процедури, створюючи на основі отриманих результатів програмно-тематичні комплекси (моделі) планування вивчення всього курсу або теми. Поетапне втілення компонента у професійно-педагогічній діяльності набуває вигляду: *прогнозування – планування – реалізація – контроль (оцінювання) – рефлексія – корекція – проектування подальшої діяльності.*

У нових соціокультурних умовах педагог також має оволодіти системою знань у галузі педагогічної акмеології і синергетики, тобто закономірностями і механізмами індивідуально-особистісного й професійно-фахового зростання, методами і прийомами розвитку педагогічної майстерності шляхом самонавчання, самопізнання, самоосвіти, самоконтролю тощо, прагнути реалізувати свій творчий потенціал на щаблі зрілості, досягти акме-вершини. Лише за реалізації цих завдань можна говорити про сформованість *акме-синергетичної компетентності*, готовності і здатності педагога навчатися упродовж життя.

Ціннісно-світоглядна компетентність спрямовує застосовувати знання з педагогічної аксіології, що з одного боку, формують його професійну і світоглядну позицію, стиль професійно-педагогічної взаємодії, а з іншого – ціннісно-світоглядну позицію вихованців. Систему ціннісно-світоглядних орієнтирів визначаємо таким чином: оволодіння ціннісними орієнтаціями, що спрямовані на суспільно-соціальні цінності педагогічної професії (загальнопедагогічні орієнтації), сприяють розвитку особистості дитини як головної педагогічної цінності, її інтелектуальних можливостей, творчих здібностей, самореалізації вчителя у професійно-педагогічній діяльності (особистісно-розвивальні орієнтації), скеровані на предметно-викладацьку діяльність учителя-словесника (предметно-діяльнісні орієнтації), пов'язані з особливостями педагогічної професії (професійно-прагматичні орієнтації).

III рівень інтегративної структури професійно-педагогічної компетентності педагога формують **професійні компетенції**, тобто здатності, властивості, що ґрунтуються на знаннях, здібностях, досвіді і цінностях особистості, які важливі для ефективного виконання роботи на відповідній позиції та можуть бути виміряні шляхом спостереження поведінки. Акцентуємо увагу, що оптимальна модель компетенцій має вміщувати 5-10 компетенцій, які включають поведінкові індикатори, індивідуальні для конкретної позиції, описувати, як індивідум вирішує професійні завдання.

Висновки. Отже, визначення і ґрунтовний опис магістральних понять компетентнісного підходу, використання технології кластерного аналізу досліджуваних об'єктів (метакомпетентностей, предметних компетентностей, компетенцій) уможливорює більш детальне вивчення ієрархічної структури професійно-педагогічної компетентності сучасного фахівця для розробки і подальшого впровадження в систему післядипломної освіти механізмів підготовки майстра, акмепрофесіонала. Рівневу кореляцію і наповнення інтегративної структури професійно-педагогічної компетентності педагога можна представити схематично (див. рис. 1). Усі виділені ієрархічні рівні і вичерпно розглянутий їх компонентний склад за сферами професійно-педагогічної діяльності, професійного спілкування та особистості взаємопов'язані, їм властива самоорганізація і саморозвиток під впливом певних акмеологічних факторів, умов і ресурсів. Відповідно до перерахованих у дослідженні характеристик компетентним педагогом вважаємо того, хто завдяки мобілізованим достатнім знанням, умінням, спеціальним професійним здібностям, особистісним якостям спроможний успішно здійснювати інноваційну професійно-педагогічну діяльність в сучасних соціокультурних умовах. Від набутого і вдосконаленого в системі післядипломної педагогічної освіти рівня професійно-педагогічної компетентності педагога, його професійної відповідальності, творчості та ініціативи безпосередньо залежить формування нового громадянина держави, патріота з активною життєвою позицією, загальною культурою, багатою мовною картиною світу.

Література

1. Маркова А.К. Акме в профессиональном развитии человека / Аэлига Капитоновна Маркова / Акмеология : учебник. Изд. 2-е, перераб. / Под общ. ред. А.А. Деркача. – М.: Изд-во РАГС, 2006. – С. 294-305.
2. Мельник Т. Соціокультурна компетентність майбутнього словесника крізь призму суміжних наук / Тамара Валентинівна Мельник // Вісник Луганського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка / Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції. «Сучасний лінгвістичний і лінгводидактичний дискурсивний простір». – Луганськ. – 2010. – № 22 (209). –

листопад – С. 38-51.

3. Набока Л.Я. Культурологічний підхід до розвитку особистості педагога у системі післядипломної освіти розвитку / Л.Я. Набока // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. – № 1. – С. 57-60.

4. Педагогічна майстерність : підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І.А. Зязюна. – 3-тє вид., допов. і переробл. – К.: СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.

5. Сидоренко В. Акмеологічні технології в освіті дорослих / В.В. Сидоренко // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Вип. 26 (36). – Сер. 16 «Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики»: зб. наук. пр. / ред. кол.: Н.В. Гузій (відп. ред.). – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – С. 38-42.

6. Сидоренко В.В. Феноменологія педагогічної майстерності вчителя / В.В. Сидоренко / Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи : монографія / кер. авт. кол. Н.В. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – С. 156-199.

7. Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно-зорієнтованої освіти : модульний посібник / Автори-упорядники: П.І Матвієнко, Н.І. Білик, О.О. Новак. – Полтава: ПОППО, 2006. – 292 с.

Кластерний аналіз компонентів професійної компетентності сучасного педагога

